

SARS e tšwelapele go buna dikholego tša kaonafalo ya koleka ya motšhelo

Tshwane, 3 Aprele 2023 – Ditirelo tša Motšhelo tša Afrika Borwa (SARS) di thakgaletše go bega dikoleka tša tšona tša dikoleka tša pele tša ngwaga wa ditšhelete wa 2022/2023, tšeo di laetšago koketšego e kgolo ya go feta mengwaga e mmalwa ya go feta.

Ditseno tše di kolekilwego ka ngwaga di fana ka 90% ya tšhelete, yeo e laetšago mohola o bohlokwa wa SARS wa go fana ka ditlabela tšeo mmušo o ka didirišago bakeng sa kagoleswa le khwetšogape ya ekonomi ya Afrika Borwa, gammogo le kabelo e telele ya tšwetšopele ya naga ya rena.

Go tloga ka bošegogare bja la 31 Matšhe 2023, SARS e kolekile palo ya kroso ya go rekhota R2067.8 bn. Koleka ya nnete ya ka morago ga tefelo ya R381.1bn ya ditefela morago ke R1686.7bn. Ke la mathomo ge e sa le e tlhongwa gore SARS e koleke go feta R2068.bn. Palo yeo e lefetšwego ya ditefela morago gape ke e kgolo go fetiša ge e sa le e tlhongwa.

Palo ya kroso ya 2023 e emetše koketšo ya 9.7% ya dikoleka go feta dikoleka tša 2022 tša R1884.9bn, mola ditefela morago tšeo di lefetšwego bakeng sa 2023 e lego koketšo ya 18.7% go feta palo ya ngwaga wa 2022 ya R321.1bn. Nnete ya ditseno tša 2023 yeo e kolekilwego e emetše koketšo ya ngwaga ka ngwaga ya 7.9% ya go feta palo ya nnete ya 2022 ya R1563.8bn.

Palo ya nnete ya R1687 billion e swanetše go lebelelwa kgatlhanong le dipelo tša 2021/22 tša R1.568 trillion, yeo e emetšego koketšo ya ngwaga ka ngwaga ya R123.

Phihlelelo ya R1.687 trillion e emetše kgolo ya ngwaga ka ngwaga ya 7.86% kgatlhanong le kgolo ya GDP ya go batamela 5.8% goba kgogolo ya motšhelo ya 1.38. Ka Feberware 2023, the tona o dirile tlotlo ya tlaleletšo ya R94bn, gape kgatlhanong le tekanyetšo e mphsha ya R1692bn SARS e fihleletše 99.7%.

Bjale ka ge go laeditšwe ke Tona ya Ditšhelete Mrn. Enoch Godongwana, ka go Polelo ya gagwe ya Tekanyetšo ya Ditšhelete ya 2023, “Naga ya rena e buna dikholego tša taolelo ya motšhelo ya phethagalo gape ya tiragatšo, yeo e agago tshepo go oketša obamelo ka boithaopo le go maatlafatša dikoleka tša motšhelo.”

Go bapetšwa go dipelo tša ditseno tš 2022, koketšo e begilwe go mehuta ka moka ya metšhelo. Letseno la Motšhelo wa Beng (PIT) le oketšegile ka 8.3% go fihla go R601.7bn, Motšhelo wa Letseno la khamphani (CIT) o oketšegile ka 7.6% go fihla go R348.0bn le Khasetomo le metšhelo e mengwe e oketšegile ka 27.4% to R73.9bn.

Ditseno tša obamelo, go tšwa go dikamano tša go rapalala le mesehlwana ka moka ya balefela motšhelo, e fihleletše go R227bn ka ditseno, go bapetšwa le palo ya ngwagolo ya R215.4bn. Ditsena gare tše di akaretša, tebanyo ya koleka ya dikoloto, tsepelelo ya bosenyi le ditiragalo tša bosenyi bja ditiragalo tše di sego molaong le taodišo ya obamelo magareng ga dikgwebo tše di kgolo magareng ga tše dingwe.

Dipoelo tše dingwe lenyaga di akaretša koketšo go maikarabelo a setšhaba, ka kelo ya kakanyo ya tekanyetšo ya setšhaba go tloga ka 71.8% ka 2021/22 go fihla go 76.5% ka 2022/23.

Dipoelo tša mafelo a ngwaga wa ditšhelete wa 2023 ke sešupo se bohlokwa sa boikgafo bja SARS bja phethagalo ya tagafara ya yona ya semolao ya go koleka ditseno tše di hlokegago, go tšwetšapele setšo sa obamelo le go nolofatša kgwebišano ya tiišetšo.

Tagafara ye e akareditšwe ka go melawana yeo e tlhahlogo mošomo wa SARS, wa Morero wa Godimo. Se se ra gore ditseno tše SARS e di kolekago di kgontšha mmušo go aga naga ya temokrasi yeo e tšwetšago pele ekonomi ya kgolo e kgolo le tšwetšopele ya leago ya dikgatlhego le maphelo a maAfrika Borwa ka moka.

Ka setlwaedi se se ra gore mmušo o kgona go lefela megolo ya batšofe, go fana ka thušo ya ditšhelete tša barutwana, go aga dikliniki le dikolo le go fana ka ditirelo tše dingwe tša motheo.

Khomišinare wa SARS Edward Kieswetter o boletše gore diphihlelelo tše di tšwetšwago pele tše di fihleletšwego ke SARS ke sešupo se bohlokwa sa boitlamo bja bašomedi ba ka SARS bjago direla balefela mošhelo le bagwebi ka seprofešenale, boitlamo, thakgaselo lebohlale go ya ka Morero wa Godimo.

Leeto la kagoleswa ya SARS le lemogile tlhamo ya yuniti ya Batho ka noši ba Lehumo la Godimo, le peogape ya Dikgwebo tše Kgolo le mesehlwana ya ditšhabatšhaba. Kgato ye e kgontšhitše SARS go fana ka mesehlwana ya go felela le ditirelo tše di beakanyeditšwego le boleng bja obamelo go dikgwebo tše kgolo. Re thoma go lebelela dipoelo tše di botse sekgobeng se. SARS e kolekile R528.3 billion go mesehlwana ye e mebedi. Re tloga re kgotsofetše ka maemo a obamelo gomme re tla tšwelapele ka mošomo. Sa bohlokwa, ke tsepelelo ya koketšo go diarea ka moka tša go se obamele, go karetša kgogolego ya motheo le phethogo ya dipoelo gammogo le efogo ya motšhelo ya go kgatelelo ka kago ya merero ya motšhelo ya go hlakahlakana ya Batho ka noši ba Lehumo la Godimo le Ditheo tša Ditšhabantši.

Ka 2022/2023, SARS e tšwetšepele go loutša bokgoni bja yona bja go kgesa le go thatafaletša le go lefiša dikotlo tša godimo go balefela motšhelo bao ba ithaopago go se obamele. SARS e tšwelapele go sepetša Lenaneo la Ribollo ka Boithaopo la sa

ruri (VDP) bakeng sa batho ka noši bao ba khwalifayago, dikhamphane, goba ditrasete tšeo di hlokago go ribolla ka boithaopo le go laola merero ya bona ya motšhelo. Ka ngwaga wa ditšhelete wa 2022/2023, VDP e abetše R3.68 billion (0.2%) go dipoelo tša pele tša kroso ya ditseno.

Kabo ya mohlagase ka tšhielano e na le kamompe go ekonomi ya naga ya rena le koleka ya ditseno. Go tima ga mohlagase kgafetša kgafetša go šitiša dipoelo ka kakaretšo gomme go thatafatša maphelo ao a tlwaelegilego le kgolo ya kgwebo. Ka tekano, kabo ya mohlagase ka tšhielano e fana ka matsha go disektara tšeo di šomago ka enetši ya go mpshafala. Gape re bona koketšego e kgolo ya enetši ya mpshafalo ya tlišogae, yeo e holago ditšhelete tša rena.

Bjale ka ge re thoma ngwaga o mompsha wa ditšhelete, SARS e tla tšwelapele go utulla mahlakore ka moka a koleka ya ditseno. Lefase la mošomo leo le dulago le fetoga le fana ka matsha a mampsha. Tikologo yeo e fetogilego e be e sa letelwa ge re be re akanyetša ditšweletšwa go fetolela go ditlhotlo tšeo di lego go ekonomi. Ka tlhago, kgontšhagalo ya mohlako wa semolao e tlo fetošwa go sepelelana le tikologo e mpsha. Gape, magareng ga tše dingwe, re loutša dithulusi tša rena go akaretša ekonomi ya *Gig* le diarea tše dingwe tša ekonomi ya ditšithale, go akaretša karolo yeo e kgathwago ke bahlohleletša phatlalatšo ya ditaba.

Khomišinare wa SARS, Mrn. Edward Kieswetter, o laeditše ditebogo go bašomedi ba SARS le balefela motšhelo bao ba obamelago le bagwebi bakeng sa go kgathatema go dipoelo tše dikgolo tša ditseno.

“Bašomedi ba SARS, balefela motšhelo bao ba obamelago le bagwebi, ditsebi tša motšhelo, badudi, gammogo le baswarakabelo ba bangwe ka go mokgwatšhomo wa motšhelo, ka moka ke ba aga setšhaba bjale ka ge re šoma mmogo ka nepo ya go tiiša temokrasi ya rena le go fenyha ditlhotlo tša maemo a godimo a bodidi, hlokego ya mošomo le go hloka tekatekano.

“Ditlhotlo di ka bonala di tšhoša ka dinako tše dingwe, eupša re swanetše go tšwelapele go raloka karolo e kgolo ya go aga naga ya rena ka koketšo ya koleka ya ditseno, go nolofatša kgwebo ya maleba, go kaonafatša obamelago ka boithaopo le go fediša bomenetša le letsogo le kobong, bjale ka Tata'go Setšhaba sa rena Nelson Mandela a e laeditše, “e tloga e le matsogong a rena”.

Go hwetša tshedimošo enngwe, ka kgopelo ikgokaganye le SarsMedia@sars.gov.za

BOFELO